

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה

פְּרִשֶׁת כִּי תֵצֵא

ט' אלול תש"פ

הפטרה: רוני עקרה

יציאת השבת ר"ת 20:26

הספרדים ואומרים סליחות

ברכת לבנה עד יום רביעי

גיליון 587

יציאת השבת:

19:48

ירושלים: 19:44

כניסת השבת:

18:40

ירושלים: 18:32

זכור ושמור בדיבור

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

בפרשתנו מופיעות שתיים משיש הזכירות שבתורה: זכירת מעשה מרים וזכירת מעשה עמלק. "השמר בנגע הצרעת לשמור מאוד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים כאשר צויתם תשמרו לעשות. זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים".

הרמב"ן אומר, שבפסוקים אלו נמצא האיסור על אמירת לשון הרע. עלינו לזכור מה קרה למרים - שהיא נצטרעה, מכיון שדיברה לשון הרע על אחיה, ומכאן עלינו ללמוד את חומרת האיסור שבדיבור לשון הרע. נראה, שדברים אלו של הרמב"ן שופכים אור על מושג הזכירה, כפי שרואה אותו התורה. לכאורה, התורה אינה מצווה אותנו על לשון הרע, אלא על זכירת מעשה מרים. אף על פי כן, מי שזכור את סיפור הדברים שארע למרים בלבד בלי להבין את המשמעות העומדת מאחורי הדברים וכלי להפנים ולחיות את חייו לאור דברים אלו, לא קיים את המצווה. מי שזוכר היטב את פרטי הסיפור, אך מדבר לשון הרע, לא יצא ידי חובת זכירת מעשה מרים. כאשר התורה מצווה אותנו לזכור, עלינו להבין את הרקע למאורעות, ואת ההשלכה שצריכה להיות להם על חיינו, ולא להסתפק בזכירת האירועים בלבד.

ובתלמוד, אמר ריש לקיש מאי דכתיב (קהלת י'): "אם ישוך הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון?" לעתיד לבא מתקבצות כל החיות ובאות אצל נחש, ואומרות: ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנאה יש לך? אומר להם: וכי מה יתרון לבעל הלשון?" כשם שהנחש אינו נהנה מנשיכתו, אלא מכך שהוא נפל, כך המדבר לשון הרע אינו נהנה מעצם דבריו אלא מנפילתו של אדם אחר, הגורמת לו להרגיש גבוה יותר או חזק יותר. כדי להצליח להישמר מלשון הרע, עלינו לסגל לעצמנו הרגל להימנע מלדבר בכלל על אנשים. אדם המתרגל לדבר על אנשים דיבורים לכאורה מותרים, יגיע גם לדיבורים אסורים - נזכור ונשמר!

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוריק. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריה מספר חשבון: 123459

מצוות שילוח הקן - למען ייטב לך...

רבותינו הורו שיש לרוץ למצווה קלה כבחמורה, הדוגמא למצווה קלה היא שילוח הקן המופיעה בפרשתנו, על היחס למצוות מובא במשנה (אבות ב, א):

רבי אומר, איזוהי דרך וְשָׂרָה שִׁיבוֹר לֹא הָאֵדָם, כִּלְ שֶׁהִיא תִּפְאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ וְתִפְאֶרֶת לֹא מִן הָאֵדָם. וְהָיָה זֶהִיר בְּמִצְוָה קְלָה כְּבַחְמוּרָה, שְׂאִין אֶתָּה יוֹדֵעַ מִתָּן שֶׁכֶּרֶן שֶׁל מִצְוָה.

"רבי" סתם הוא רבי יהודה הנשיא, מסדר המשנה, בנו של רבן שמעון הנשיא. לפי המסורת ביום שמת רבי עקיבא נולד רבי, ללמדך שאין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו שנאמר: 'זרח השמש ובא השמש'.

אף על פי שהיה נשיא לא נקרא בשם "רבן", אלא "רבי" (מבלי להוסיף את שמו הפרטי) שפירושו - רבן של כל ישראל. מתוך גדולתו בתורה ובמידות כינוהו גם כן בשם "רבינו הקדוש". וכך כותב הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות: "והיה (רבי) יחיד בדורו ואחד בזמנו, איש שנמצא בו כל החמודות והמידות הטובות, עד שזכה בהן אצל אנשי דורו לקרותו: 'רבינו הקדוש'. והיה בחכמה ובמעלה בתכליתן, כמו שאמרו (גיטין כט, א) 'מימות משה ועד רבי לא ראינו תורה וגדולה במקום אחד'... והיה בתכלית החסידות והענוה, והיה צח לשון ומופלג מכל אדם בלשון הקודש".

רבי מציג לאדם דרך בעבודת ה'. דרך זו משולבת מעבודת האדם עם עצמו בלימוד תורה והתעלות עצמית במידות, בדרך של גמילות חסד. אסור שדרך אחת תבוא על חשבון חברתה, אלא שתי הדרכים משלימות זו את זו ולכן ההליכה בשניהן יחד נקראת 'תפארת'.

אחרי מות אביו, מילא רבי את מקומו בנשיאות ונהג נשיאותו ברמה. מקום מגוריו היה בית שערים ובה יסד את ישיבתו הגדולה. הסנהדרין שהיתה בתחילה באושא ועברה אחר כך לשפרעם עברה גם היא לבית שערים. בשבע עשרה שנותיו האחרונות, כשנתרופפה בריאותו, עבר רבי לגור בציפורי שאוירה צח ומבריא. על שעת פטירתו של רבי (כתובת קד, א) מסופר: "בשעת פטירתו של רבי, זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה, אמר: רבש"ע, גלוי וידוע לפניך שייגעת בעשר אצבעותי בתורה ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה, יהי רצון מלפניך שיהא שלום במנוחתך, יצתה בת קול ואמרה: (ישעיה נז) 'בוא שלום ינוחו על משכבותם'".

עוד מסופר שם: ביום פטירתו של רבי גזרו חכמים תענית ובקשו רחמים. אמרו: כל מי שיאמר שנחה נפשו של רבי ידקר בחרב. עלתה אמתו של רבי לגג אמרה: עליונים מבקשים את רבי והתחתונים מבקשים את רבי, יהי רצון שיכופו תחתונים את העליונים. כיון שראתה שעלה כמה פעמים לבית הכסא, וחלץ תפילין והניחם והיה מצטער, אמרה: יהי רצון שיכופו עליונים את התחתונים. ולא פסקו חכמים מלבקש עליו רחמים.

זרקה כלי חרס ושתקו חכמים מלבקש עליו רחמים ומת. אמרו חכמים לבר קפרא: לך וראה מה קורה? מצא שנחה נפשו של רבי, קרע ללבושו והחזיר קרעו לאחוריו, פתח ואמר: אראלים ומצוקים אחזו בארון הקדש, נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקדש!

בזיכוכו הגיע רבי לרמה גבוהה כזו, שזכה להופיע בבית גם לאחר שנפטר בגוף ונשמה, עד ששאלו כיצד הוציא רבי בקידושו את בני משפחתו החיים והוא כבר נפטר מן העולם? וענו שרבי נחשב חי ממש. (וכמובא בגליון הש"ס בכתובות קג. בשם ספר חסידים). וכמסופר בתלמוד (שם) שרבי ציוה קודם

פטירתו: "נר יהא דלוק במקומו, שולחן יהא ערוך במקומו, מטה תהא מוצעת במקומו, ומדוע? שכל בין השמשות של ערב שבת היה בא רבי לביתו אחר שנפטר. אותו ערב שבת באה שכנתו של רבי וקראה בפתח הבית, אמרה לה אמתו של רבי: שתקי שרבי יושב בבית. כיון ששמע כך, יותר לא בא, שלא להוציא לעז על צדיקים ראשונים."

בזמנו של רבי הניחו לעם ישראל אויביו מסביב. זו היתה תקופה של שפע ושלוה יחסית, בעיקר בשל קשריו הטובים של רבי עם הקיסר אנטונינוס, וכמסופר בתלמוד (עבודה זרה יא, א): "שני גויים בבטנך ושני לאומים ממעיך יפרדו ולאום מלאום יאמץ" - אל תקרי גויים אלא גיים (לשון גאון וגדלות). אמר רב יהודה אמר רב: אלו אנטונינוס ורבי שלא פסק מעל שולחנם לא צנן ולא חזרת ולא קישואין, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים."

בתוספות (עבודה זרה י, ב) מובא שהקשר בין רבי ואנטונינוס היה עוד מהיותם תינוקות, וזה לשונם: "כשנולד רבי גזרו שלא למול, ואביו ואמו מלוהו. שלח קיסר והביאו לרבי ואמו לפניו והחליפתו אמו באנטונינוס והניקתו עד שהביאתו לפני קיסר ומצאוהו ערל ופטרום לשלום, ואמר אותו הגמון אני ראיתי שמלו את זה, אלא הקב"ה עושה להם נסים בכל עת, ובטלו הגזרה ואמרין נמי בירושלמי שלסוף למד אנטונינוס תורה ונתגייר ומל עצמו".

במשנתנו מציץ רבי את הדרך הרצויה בעבודת ה' המשולבת, כנוצר לעיל, מן העבודה של האדם עצמו בלימוד התורה והזיכוך העצמי, לבין עבודתו עם הזולת בגמילות חסדים. לאור פירוש זה נוכל להבין את השינוי בדברי רבי בפתיחת המשנה מגוף נסתר לגוף נוכח. תחילת המשנה עוסקת בעבודת השם האידיאלית שהאדם צריך לשאוף אליה. כזו, שהיא רצויה בעיני אלוקים ואדם. אולם בהמשך, המשנה עוסקת בדברים שהם הכרחיים, ולכן נאמרו בגוף נוכח ובלשון פקודה. לאחר שענינו על השאלות עד כאן, נסכם את דברי רבי לפי התשובות הנ"ל.

רבי מציץ לאדם דרך בעבודת ה', דרך זו משולבת מעבודת האדם עם עצמו בלימוד תורה והתעלות עצמית במידות, ועבודת האדם עם זולתו בדרך של גמילות חסד. אסור שדרך אחת תבוא על חשבון חברתה, אלא שתי הדרכים משלימות זו את זו ולכן ההליכה בשתייהן יחד נקראת 'תפארת'.

והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות - כבר בפתיחה שאלנו על הסתירה שבדברי רבי המחלק בין מצוה קלה לחמורה ומנגד אומר שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות, הכיצד? כדי לתרץ קושי זה נעיין במשנה האחרונה שבמסכת חולין (יב, ה): "לא יטול אדם אם על בנים אפילו לטהר את המצורע. ומה אם מצוה קלה שהיא כאיסור אמרה תורה (דברים כב): 'למען ייטב לך והארכת ימים', קל וחומר על מצות חמורות שבתורה". לפי משנה זו מצוה קלה היא מצוה שההפסד בגינה מועט ואינה דורשת מאמץ גדול. ופירוש המשנה הוא כשם שאדם זהיר במצוה הנראית בעיניו חמורה מצד ההוצאות עליה או המאמץ שעליו להשקיע בקיומה, כך עליו להיות זהיר בקיום מצוה הנראית בעיניו קלה.

בתלמוד הירושלמי (מסכת פאה פרק א, ה"א) מובא: "אמר רבי בא בר כהנא: השווה הכתוב מצוה קלה שבקלות למצוה חמורה שבחמורות. מצוה קלה שבקלות זה שילוח הקן, ומצוה חמורה שבחמורות זה כיבוד אב ואם, ובשתייהן כתיב והארכת ימים". שילוח הקן נחשבת למצוה קלה, שהרי מדובר בדרך מקרה "כי יקרא לפניך" ואין בה חסרון כיס. ואילו האחרת, כיבוד אב ואם, היא מצוה חמורה, הן מצד דרך עשייתה, והן מצד שהיא מקיפה את חייו של האדם ועם זאת בשתייהן מפורש השכר בשווה - "למען ייטב לך והארכת ימים". ומכאן, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות.

הלכות שילוח הקן

א. עיקר מצות שילוח הקן היא שיקח את היונה(האם) בידו, ויפריחנה. ויש מי שכתב שאם יעשה כך הוי עבירה במה שנוטל האם על הבנים, ולדעתו צריך להפריח האם מעל הבנים, אולם בתלמוד ומדברי התוס' והרמב"ם מבואר שאין בזה עבירה, אחר שלוקח האם מעל הבנים כדי לשולחה. (וכתב מרן החיד"א שיכוין להדיא שלא ליכות באם, אלא שלוקחה בידו כדי לקיים מצות שילוח).

ב. אין מברכים על מצוה זו, שיש אומרים שאינו חייב בשילוח אלא כשרוצה ליקח הבנים. ויש אומרים שאין מברכים על מצוה זו אחר שיש בה אזהרה. ושלח תשלח הוא עשה הניתק ללאו.

ג. הממחר לעבודתו וראה בדרכו קן צפור שהאם רובצת על הבנים, יש אומרים שאסור לו להתעלם מקיום המצוה, ועליו לשלח את האם הרובצת על הבנים, אפילו אם אינו רוצה את הבנים או הביצים. ויש אומרים שאין חיוב למצוה זו אלא כשרוצה ליטול את הבנים לצורכו, אבל אם אינו חפץ בהם ודאי שאין לו מצוה להפריח האם מעל הבנים ולהשאיר הבנים שם.

ד. יש מי שכתב שאם אינו צריך לבנים לא מיבעיא שאינו מחוייב לשלח את האם אלא אכזריות נמי חשיב לצער בעלי חיים לחנם, לגרש האם מעל בניה ללא תועלת לנו, ולא לצורך האדם. וצער בעלי חיים דאורייתא.

ה. טוב לחוש ולקחת את הבנים או הביצים. וכן מבואר בזוה"ק שצריך דוקא ליטול את הבנים. שאחר שילוח האם הולכת וצווחת ומבקשת על בניה, והמלאך שנקרא עוף מעורר רחמי השי"ת והתעוררות זו גורמת לרחם עלינו בגלותינו.

ו. אם האם רובצת על ביצים שלא מאותו מין, או שהם של עוף טמא, אין מצות שילוח הקן.

ז. אם לקח רק את האם והשאיר את הבנים יש אומרים שאין כאן לאו ד"לא תקח האם על הבנים", אלא ביטל עשה דשלח תשלח. אך מדברי התוס' מוכח שיש לאו גם כשאינו לוקח הבנים.

[ע"פ 'לקוט יוסף' לראשון לציון - הגר"י יוסף שליט"א]

לעילוי נשמות אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב"ע יב' תמוז תשע"ז

עלון זה מוקדש:

לדפוס: אברהם ולאח ציטרון. שרה בת שמחה. ציפורה וירושע לוי. ביבה אלימלך. ישי הלוי. עזר בן עישה. תקוה בת עזיה. אלהה בת ג'אן. אסתר בת דבבה. מול בת ענלה. אברהם בן רחל. רחמים בן סולמנה. הראל בן אביגיל. אילנה בת סליחה. ישי ורחל לוי. חנה בת זוורדה. מיטל מוריה אדרי. זוסף בן בן מיכל. שמעון פולאד. יצחק דרעי הי"ו. להחזרת נעדר צה"ל ושבימוי ובהם: אורון שאול, הדר גולדין, גיא חבר, רון ארד, יהודה כץ, צבי פלדמן, יהונתן פולאד הי"ו. לעילוי נשמות: הגר"ע יוסף זצוק"ל. הגר"מ אליהו זצוק"ל. רבי מסעוד מלול זצ"ל. רבי יצחק שושן זצ"ל. רבי יעקב שושן, יונה יונה. סופר מנחם. מקסים חיים דרעי. הרב אברהם צוקרמן. מרדכי נחום. ישראל אברהם נתן. שלמה בן מרים. יצחק ועמנום אבאם. אורן מעלים. אליהו טייטל. חוד גרססברג. עמוס דמרי. רזי שלמה. סימנאוב משה יהודה. יצחק זק בן סוליקה. נעים משה. אהרן מורד. יצחק ושמואל אילוז. נסים וסוליקה שושן. מרים שמעון. מנירה לוי. ליאט שבת. חנה יצחקי. אסתר חוד. אסתר בת תורה. אליה בת פרידה. תירצה זינדון. אסתר נענב טוים. דניאל אלמלית. יצחק ולאח אסמרונו. אליהו אדרי. עזיה עמוס. רות יעקב. חיה רחל לוי. יונה שרעבי. מרים יהודה. נעימה בת מעודה. לאהיה מרד. זוורדה חנה. עליה כהן. שרה אליאל. אברהם אדרי. מיכאל ועקנן. חסיבה ששפוטש. עישה דהן. בריחה סופר. כמיסה דירי. כמיסה כהן. אליה טובל. אליה שחר ז"ל.

ולע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדר, שושנה רוז, רפאל פריצי, וציציליה צילה לבית מושפחת ציטרון הי"ד.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה